

Шеленко Діана Іванівна

*доктор економічних наук, професор,
професор кафедри підприємництва, торгівлі та прикладної економіки,
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9214-7258>*

Бойчук Ярослав Васильович

*аспірант освітньої програми 051 Економіка,
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
ORCID: <https://orcid.org/0009-0008-0793-905X>*

МОНІТОРИНГ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОГО БІЗНЕС-ПЛАНУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

У статті охарактеризовано концептуальні підходи до моніторингу господарської діяльності сільськогосподарських підприємств у контексті інноваційного бізнес-планування та використання великих обсягів даних. Обґрунтовано важливість цифрових технологій для побудови моделі бізнес-планування господарської діяльності сільськогосподарських підприємств. Доведено, що інноваційне бізнес-планування базується на систематичному аналізі великих обсягів даних орієнтованих на довгострокову ефективність, екологічну безпеку та інтеграцію новітніх управлінських підходів. У науковій літературі наголошується на відсутності єдиного підходу до тлумачення поняття «розвиток», що зумовлює необхідність його багаторівневого аналізу з урахуванням впливу навколишнього середовища на форми господарювання та управління ними. Розкрито суть категоріального апарату «розвиток» як закономірного, спрямованого, безперервного процесу кількісних та якісних змін матеріальних і нематеріальних об'єктів (систем), які мають незворотний характер і призводять до переходу від простого до складнішого, від менш розвинених форм до більш розвинених, зумовлений взаємодією внутрішніх і зовнішніх чинників. У процесі вивчення сутності розвитку сільськогосподарських підприємств в аграрному секторі уточнено зміст поняття «господарська діяльність» як інструменту стратегічних змін. Аналіз наукових підходів демонструє різнобічне тлумачення цього поняття: від правового та економічного аспекту до його ролі у забезпеченні сталого розвитку, яке обумовлює інновації, соціальну відповідальність та екологічну ефективність. У статті інноваційне бізнес-планування розглядалося як інструмент створення конкурентних переваг, стимулювання розвитку інклюзивного підприємництва та забезпечення ефективного моніторингу господарської діяльності сільськогосподарських підприємств. Обґрунтовано, суть інноваційного бізнес-планування, яка включає тандем економічної доцільності з екологічною відповідальністю та соціальною значущістю, яка лежить у площині сталого розвитку.

Ключові слова: сільськогосподарські підприємства, моніторинг, інноваційне бізнес-планування, господарська діяльність, управління.

Diana Shelenko

*Doctor of Economic Sciences, Professor,
Professor of the Department of Entrepreneurship, Trade and Applied Economics,
Vasyl Stefanyk Precarpathian National University*

Yaroslav Boichuk

*Postgraduate of the Educational Program 051 "Economics",
Vasyl Stefanyk Precarpathian National University*

MONITORING OF ECONOMIC ACTIVITY IN THE DEVELOPMENT OF INNOVATIVE BUSINESS PLANNING FOR AGRICULTURAL ENTERPRISES

The article describes conceptual approaches to monitoring the economic activity of agricultural enterprises within the context of innovative business planning and big data utilization. The significance of digital technologies for developing business planning models in agricultural enterprises has been substantiated. It is demonstrated that innovative business planning is based on systematic analysis of large data sets aimed at ensuring long-term efficiency, environmental safety, and integration of advanced management practices. The existing scientific literature indicates a lack of consensus on interpreting the term "development," highlighting the necessity of conducting a multilevel analysis that accounts for the environmental impact on business models and management practices. The article defines "development" as a consis-

tent, directed, and continuous process of quantitative and qualitative transformations of tangible and intangible objects (systems), which are irreversible and lead from simpler to more complex forms, driven by the interaction of internal and external factors. In exploring the essence of agricultural enterprise development in the agrarian sector, the article refines the meaning of “economic activity” as an instrument of strategic change. Analysis of various scientific approaches shows diverse interpretations of this concept – from legal and economic perspectives to its role in ensuring sustainable development, which fosters innovation, social responsibility, and environmental efficiency. Innovative business planning is considered a tool for creating competitive advantages, stimulating inclusive entrepreneurship development, and ensuring effective monitoring of agricultural enterprise activities. The essence of innovative business planning is justified as a balance between economic feasibility, environmental responsibility, and social significance within the framework of sustainable development.

Keywords: agricultural enterprises, monitoring, innovative business planning, economic activity, management

Постановка проблеми. Підвищення ефективності діяльності сільськогосподарських підприємств вимагає як обґрунтованої концептуальної бази, так і застосування об'єктивних методів моніторингу, що є основою для формування сучасних інвестиційних стратегій. Правильне впровадження інноваційних проєктів є значущим, тривалим у часі, оскільки є чинником модернізації агровиробництва, від оновлення матеріально-технічної бази до створення нових виробничих потужностей. Чимало успішних сільськогосподарських підприємств напряму пов'язані із впровадженням у їх діяльність бізнес-планування, яке враховує поточний стан та динаміку розвитку галузі в умовах цифровізації. Потреба в комплексному моніторингу постійно зростає, охоплюючи не лише економічні, а й технологічні та екологічні показники, формуючи системний аналіз великих обсягів даних орієнтованих на екологічну безпеку, інтеграцію новітніх управлінських підходів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасних умовах трансформації аграрного сектору зростає потреба в науковому осмисленні концептуального апарату розробки та вдосконалення підходів до моніторингу господарської діяльності сільськогосподарських підприємств. Особливої актуальності набуває дослідження інноваційного бізнес-планування як інструменту підвищення ефективності управлінських рішень та забезпечення сталого розвитку аграрних структур.

І.О. Ахновська, А.В. Душак, доводять, що не існує єдиного підходу у трактуванні категорії «розвиток» та дають своє бачення вирішенню проблеми, доводячи, що його можна розглядати на мікроекономічному та на макрорівні, де зміна в середовищі існування будь-якого явища обумовлює закономірність перегляду традиційних форм і методів управління [1, с. 25]. Д.І. Шеленко наголошує на переосмисленні науково-методологічного підходу до розвитку сільського господарства, зосереджуючись на важливості державного регулювання та стимулювання інновацій як ключового фактора підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва [2, с. 271]. Л.Є. Довгань, Ю.В. Каракай, Л.П. Артеменко акцентують увагу на понятті «розвитку конкурентних переваг» як процесу покращання навичок і властивостей підприємства для зросту розриву

між підприємствами і найближчими конкурентами [3, с. 195].

О.Г. Шпикуляк, М.М. Ігнатенко та А.А. Швець синтезують концептуальні принципи інклюзивного розвитку сільських територій у контексті участі агрохолдингів у формуванні інтегрованих бізнес-структур [4, с. 104]. Тобто автори вказують на важливість механізмів моніторингу у забезпеченні прозорості, соціальної відповідальності та узгодженості економічного розвитку з потребами територіальних громад. Ю.М. Лопатинський зосереджується на розвитку малого та середнього інклюзивного підприємництва як інструменту диверсифікації сільськогосподарського виробництва та стабілізації місцевих економік [5], саме цим наголошуючи на ролі інноваційного планування в реалізації підприємницького потенціалу на місцевому рівні. Дослідження авторів [6, с. 22–23] розкривають соціально-економічну роль сімейних ферм у досягненні цілей сталого розвитку, зосереджуючись на їхньому інституційному потенціалі як суб'єктів сільськогосподарської системи. Г.К. Денисенко, досліджуючи поняття «економічний розвиток», вбачає у ньому економічне зростання за рахунок структурних та організаційних змін у господарській сфері суспільства [7, с. 127].

Н.А. Спринчук, І.С. Воронецька, О.О. Кравчук, І.І. Петриченко, О.О. Корнійчук вважають, що на державному та регіональному рівнях можуть створюватися законодавчі інновації, які визначають напрямок інноваційного розвитку господарської діяльності у цілому [8, с. 210]. О.Г. Шпикуляк розкриває інститут витрат як один з елементів, що має вплив на механізми управління та прийняття рішень у сільськогосподарському виробництві, акцентуючи увагу на необхідності врахування трансакційних витрат у процесі діяльності підприємств [9, с. 328]. У дослідженні М. Гуменюк, Д. Шеленко, Д. Неміша та І. Баланюк наголосили, що підвищення ефективності аграрного підприємництва можливе завдяки впровадженню інноваційних технологій переробки, зокрема використання ріпаку для виробництва біодизелю, що сприяє формуванню стійких бізнес-моделей та забезпечує ресурсну незалежність аграрного сектору [10, с. 210].

Узагальнення цих підходів вказує на необхідність інтеграції категоріального аналізу, інституційного моніторингу та інноваційного бізнес-планування в

єдину систему управління розвитком сільськогосподарських підприємств.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Існування численних досліджень розвитку аграрного сектору та бізнес-планування, питання формалізації понятійного апарату «розвиток» та «господарська діяльність» в контексті сучасної аграрної економіки залишаються недостатньо вивченими. Окреслена проблема є актуальною під час воєнного стану, коли підприємства працюють в умовах нестабільності, обмеженого доступу до ресурсів та високих ризиків. Наявні підходи розуміння потреби моніторингу діяльності сільськогосподарських підприємств часто не враховують специфіку інноваційного бізнес-планування, яке базується на гнучкості, адаптивності та цифровізації управлінських процесів. Породжуючи, з урахуванням поставлених цілей та завдань, потребу в обґрунтуванні теоретичних основ і практичного інструментарію моніторингу розвитку сільськогосподарських підприємств з урахуванням воєнного часу та трансформації аграрної економіки.

Мета статті полягає у систематизації наукових підходів до тлумачення поняття «розвиток» у контексті господарської діяльності сільськогосподарських підприємств та обґрунтуванні доцільності використання інноваційного бізнес-планування як інструменту моніторингу та ефективного управління розвитком з урахуванням внутрішніх та зовнішніх факторів впливу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Важливою умовою розвитку та моніторингу господарської діяльності сільськогосподарських підприємств є розуміння термінологічної бази, яка дозволить здійснювати обґрунтоване планування, оцінку ризиків та адаптацію бізнес-процесів до потреб сьогодення. Інноваційне бізнес-планування базується на чіткому розумінні сутності та специфіки функціонування сільськогосподарських підприємств, забезпечують сукупну потребу рослинництва та тваринництва, організовуючи процеси постачання, виробництва та реалізації продукції у мінливому соціально-економічному середовищі. Виходячи з цього, виникає потреба систематизації понятійного апарату та вдосконалення інструментарію моніторингу господарської діяльності на основі сучасних підходів до інноваційного бізнес-планування.

Проаналізуємо зміст поняття «розвиток», згрупувавши їх до заявлених підходів науковців. З позиції «розвиток» як закономірного, безперервного і спрямованого процесу дослідження проводили. С.А. Сегеда – трактує розвиток як безперервний і закономірний процес якісних змін [11, с. 19]; Г.В. Возняк визначає розвиток як процес «нагромадження позитивних незворотних, закономірних змін» [12, с. 41].

З позиції «розвиток» як процес кількісних та якісних змін це питання досліджували: В.Ю. Оксін

інтерпретує розвиток як «процес перетворення кількісних та якісних змін» [13, с. 302]; О.О. Юшкевич розкриває розвиток як нелінійний процес нарощування складності, зміни типів якісних станів [14, с. 182]; А.В. Дакус, Н.О. Сімченко підкреслюють, що він включає «кількісний ріст економіки і якісне поліпшення її структури» [15].

З позиції «розвиток» як перехід від простого до складного (більш розвиненого) дослідження проводили: С.П. Дунда визначаючи його як «зміну процесу або явища від простішого до складнішого» [16]; О.В. Лопушинська мислить, що розвиток – це вихід підприємства на новий рівень побуту [17, с. 91]; М.О. Мартиненко визначає розвиток як перехід від одного якісного стану до іншого [18, с. 117].

З позиції «розвиток» як процес, зумовлений впливом внутрішніх і зовнішніх чинників: Д.В. Райко визначає розвиток як переінакшення структури для повнішої відповідності умовам зовнішнього і внутрішнього середовища [19, с. 113]; Л.Р. Прийма, Н.І. Чухрай зазначають, що розвиток – це зміни під дією факторів внутрішнього чи/або зовнішнього оточення [20, с. 76].

Аналіз наукових джерел дав змогу виокремити власне визначення «розвитку» як закономірного, спрямованого, безперервного процесу кількісних та якісних змін матеріальних і нематеріальних об'єктів (систем), які мають незворотний характер і призводять до переходу від простого до складнішого, від менш розвинених форм до більш розвинених, зумовлений взаємодією внутрішніх і зовнішніх чинників.

Змістовне розуміння сутності розвитку як системного явища, актуалізує необхідність уточнення категорій, пов'язаних з ним. Розвиток підприємницьких структур в аграрному секторі проявляється у практичній площині, викликаючи логічну потребу в поглибленому вивченні поняття «господарська діяльність» як інструменту впровадження стратегічних змін, інноваційних підходів до планування та досягнення сталого зростання. І.Ф. Баланюк, Д.І. Шеленко, В.М. Якубів, обґрунтовуючи концептуальні принципи ефективного управління господарською діяльністю підприємств, наголошують на застосуванні комплексного підходу до її організації та оцінки [21, с. 87], тобто вони розглядають «господарську діяльність» крізь призму сьогодення з центром уваги до досягнення сталого розвитку підприємств шляхом збалансованого врахування фінансових, виробничих та стратегічних аспектів управління задля підвищення адаптивності та ефективності прийнятих управлінських рішень.

А.О. Сазонова дає визначення поняття «господарська діяльність» як одного із видів економічної діяльності, порядок організації та здійснення економічної діяльності відповідно до приписів, органів державної влади та управління господарюючими суб'єктами [22, с. 73]. Л.О. Матвійчук, трактує його як самостійну, суспільно корисну дію юридичних

осіб незалежно від організаційно-правової форми та форми власності чи фізичних осіб, цілеспрямовану на виготовлення і реалізацію продукції, виконання робіт чи надання послуг, яка поєднує приватні і публічні інтереси та діє в границях чинного законодавства [23, с. 17]. Дане твердження закладає теоретичну базу для подальшого розкриття багатоаспектної сутності даного поняття.

Думка авторки підкреслює основні ознаки господарської діяльності, акцентує увагу на дотриманні вимог законодавства, О.В. Сугак вбачає, що господарська діяльність об'єднує в собі правові відносини у галузі суспільного виробництва (підприємництва), направленою на реалізацію товарів та послуг з метою отримання прибутку або інших благ [24, с. 32]. С.В. Черняк дає подібне визначення поняттю «господарська діяльність» чим доводить, що вона є самостійною, суспільно корисною діяльністю, яка спрямована на виготовлення та реалізацію продукції, виконання робіт чи надання послуг, яка поєднує приватні і публічні інтереси та здійснюється в межах чинного законодавства [25, с. 186]. Оцінка О.В. Сугак та С.В. Черняк звужує зміст господарської діяльності, позаяк в умовах сталого розвитку вона має включати також соціальну відповідальність, інноваційність і екологічну доцільність, а не лише прагнення до прибутку. Правова доктрина «господарську діяльність» регламентує як «діяльність суб'єктів господарювання у сфері суспільного виробництва, спрямована на виготовлення та реалізацію продукції, виконання робіт чи надання послуг вартісного характеру, що мають цінову визначеність» [26].

Трансформації в аграрному секторі, спричинені як зовнішніми економічними загрозами, так і внутрішніми структурними змінами, спонукають сільськогосподарські підприємства до пошуку ефективних інструментів управління, забезпечуючи плинність та стабільність їх функціонування. Одним із таких інструментів є інноваційне бізнес-планування, за допомогою якого можна буде систематично збирати, обробляти та аналізувати великі масиви даних.

Інноваційне бізнес-планування є інструментом стратегічного управління, в основу якого покладено систематичний збір, обробку та аналіз великих масивів даних. Із застосуванням бізнес-планування виникає можливість виявити сучасні тенденції та ризики господарської діяльності сільськогосподарських підприємств та забезпечити прийняття обґрунтованих рішень, орієнтованих на досягнення довгострокової ефективності. Суть інноваційного бізнес-планування включає тандем економічної доцільності з екологічною відповідальністю та соціальною значущістю, яка лежить у площині сталого розвитку. Особливістю описаного вище підходу є інтеграція новітніх управлінських концепцій, зокрема цифровізації, гнучкого планування (agile), управління знаннями та ризиками, що дозволяє підвищити адаптивність бізнесу до змін у зовнішньому середовищі. Гнучке пла-

нування орієнтоване на динамічне реагування змін зовнішнього середовища може стати інструментом підвищення якості інноваційного бізнес-планування у сільськогосподарських підприємствах. Моніторинг господарської діяльності за допомогою гнучкого планування перетворюється з формального етапу на безперервний процес оцінки ефективності та коригування управлінських дій у сільськогосподарських підприємствах. Поєднання гнучкого підходу з моніторингом сприяє формуванню короткострокових спринтів (планово-аналітичних періодів) інтегрованих у загальну стратегію бізнес-плану. Завдяки цьому керівництво компанії зможе швидше та ґрунтовніше приймати рішення щодо перерозподілу ресурсів, впровадження інновацій або усунення виявлених ризиків. Застосування гнучкого планування в процесі моніторингу господарської діяльності сприяє підвищенню ефективності сільськогосподарських підприємств та формуванню довгострокових конкурентних переваг. Гнучке планування у час стрімкої цифровізації відповідає сучасним підходам до розвитку сільськогосподарських підприємств, заснованим на відкритості до змін, цифровій трансформації та інноваційній гнучкості.

Модель бізнес-планування сільськогосподарських підприємств рис. 1 зображує послідовність формування стратегічних та операційних цілей підприємства на основі результатів моніторингу його господарської діяльності, що забезпечує достосування бізнес-плану до змін зовнішнього середовища.

Виходячи з наведених даних рис. 1, можна зробити висновок, що ефективне управління розвитком сільськогосподарських підприємств можливе при системному запровадженні моніторингу, аналізу ресурсного потенціалу, прийняття управлінських рішень та оцінки ризиків. Описана модель відображає послідовність логіки управлінського циклу – від збору вхідної інформації (зовнішні умови, внутрішні ресурси, стратегічні цілі) до формування бізнес-мети, розробки виробничих та фінансових планів, що зрештою переходить до етапу реалізації та контролю за досягненням поставлених цілей. Доцільність оцінки та імплементації даного механізму сприяє переходу від фрагментарного до комплексного підходу в плануванні господарської діяльності сільськогосподарських підприємств на основі інновацій.

Цифрові трансформації та застосування технологій великих даних у сільському господарстві, змушують авторів до доповнення даного механізму модулями для автоматизованого збору та обробки сільськогосподарської інформації. Обробка великих масивів даних (Big Data), включаючи динаміку цін, погодні умови, стан ґрунту та кон'юнктуру ринку, адже вони здатні повноцінно забезпечити точніше прогнозування прибутковості сільськогосподарського бізнесу, оптимізувати витрати та зменшити вплив ризиків. Поєднання аналітичного бізнес-планування з інтелектуальними технологіями моніторингу госпо-

Рис. 1. Модель бізнес-планування господарської діяльності сільськогосподарських підприємств

Джерело: власна розробка автора

дарської діяльності, головним чином, і визначає вагомість передумов для сталого розвитку сільськогосподарських підприємств та наближення до концепції «розумного сільського господарства».

Висновки. У результаті аналізу концептуального апарату та особливостей моніторингу господарської діяльності сільськогосподарських підприємств, у контексті інноваційного бізнес-планування було встановлено, що ефективне управління на основі великих даних є критичним фактором модернізації аграрної

галузі. Використання технологій обробки великих сільськогосподарських даних дозволяє не лише забезпечити оперативний моніторинг виробничих та ринкових процесів, але й створити основу для адаптивного планування, зниження ризиків та оптимізації ресурсів. Формування «розумного» сільського господарства на основі інноваційного підходу до обробки інформації стає необхідною умовою сталого розвитку аграрного сектору в умовах цифрової трансформації та зростаючої нестабільності сільськогосподарських ринків.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Ахновська І.О., Душак А.В. Науково-методичні підходи до визначення сутності поняття «розвиток». *Зб. мат. міжнар. наук. конф. «Гальчинські читання»*. 2 листопада 2023 р. Київ. С. 23–25. DOI: <https://doi.org/10.53679/NISS-confproceed.2023.01>
2. Шеленко Д.І. Деякі аспекти науково-методологічного забезпечення пореформеного розвитку сільського господарства. *Економіка: проблеми теорії та практики: Збірник наукових праць*. Дніпропетровськ : ДНУ, 2004. Вип. 197: У 5 т. Т.ІІ. С. 269–273.
3. Довгань Л.С., Каракай Ю.В., Артеменко Л.П. Стратегічне управління : навч. посібн. Київ : Центр навч. літ-ри, 2019. 440 с.
4. Шпикуляк О.Г., Ігнатенко М.М., Швець А.А. Концептуальні оцінки реалізації засад інклюзивного розвитку сільських територій за участі агрохолдингових інтегрованих формувань. *Економіка АПК*. 2021. № 3. С. 97–111. DOI: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202103097>
5. Лопатинський Ю.М. Розвиток малого та середнього інклюзивного підприємництва. *Ефективна економіка*. 2023. № 7. DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2023.7.2>
6. Lopatynskiy Yu., Shpykuliak O., Kyfyak V., Shelenko D., Diuk A. (2023). Socio-economic role and institutional capacity of family farms in the implementation of the sustainable development goals. *Ekonomika APK*, 30(3), 18–28. DOI: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202303018>.

7. Денисенко Г.К. Поняття економічного розвитку в сучасних економічних системах. *Наукові дослідження молоді з проблем європейської інтеграції: матер. XI міжнар. наук.-практ. конф. молодих учених та студентів*, м. Харків, 28 квіт. 2022 р.: тези допов. Харків : ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2022. С. 126–128. URL: <https://tinylink.info/19pLm>
8. Спринчук Н.А., Вороненко І.С., Кравчук О.О., Петриченко І.І., Корнійчук О.О. Інноваційні аспекти розвитку товарного кормовиробництва. *Корми і кормовиробництво*. 2020. № 90. С. 205–218. DOI: <https://doi.org/10.31073/kormovyrobnytstvo202090-18>
9. Шпикуляк О.Г. Інститут витрат в економічній теорії і практиці господарювання. *Збір. наук. праць. Економічні науки. Серія економічна теорія та економічна історія*. Вип. 5(19), Ч. 2. Луцьк. 2008. С. 323–329.
10. Humeniuk M., Shelenko D., Nemish D., Balaniuk I. (2021). Improving the efficiency of agricultural entrepreneurship by processing rapeseed to biodiesel. *Scientific Papers. Series "Management, Economic Engineering in Agriculture and Rural Development"*, Vol. 21(3). pp. 431–438. URL: https://managementjournal.usamv.ro/pdf/vol.21_3/Art49.pdf
11. Сегеда С.А. Методологічні основи категорії «розвиток»: філософський аспект. *Економіка та держава*. 2018. № 10. С. 14–22. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6806.2018.10.14>
12. Возняк Г.В. Регіональний розвиток: сутність і методологічна основа. *Регіональна економіка*. 2015. № 3. С. 34–43. URL: http://ird.gov.ua/pe/re201503/re201503_034_VoznyakHV.pdf
13. Оксін В.Ю. Сучасне філософсько-правове розуміння категорії «розвиток» у контексті концепту «місцевий розвиток в Україні». *Юридичний науковий електронний журнал*. 2019. № 3. С. 301–303. URL: http://lsej.org.ua/3_2019/76.pdf
14. Юшкевич О.О. Систематизація поглядів до теорії розвитку підприємства як відкритої системи. *Вісник ЖДТУ*. 2011. № 2(56), Ч. 2. С. 179–183. URL: https://library.ztu.edu.ua/e-copies/VISNUK/56_2_2/179.pdf
15. Дакус А.В., Сімченко Н.О. Економічний розвиток підприємства: сутність та визначення. *Актуальні проблеми економіки та управління : збірник наукових праць молодих вчених*. 2012. Вип. 6. URL: <https://ela.kpi.ua/server/api/core/bitstreams/f8bcb5d2-fa2d-4aa4-8c32-f8f7141f34da/content>
16. Дунда С.П. Теоретичні підходи до визначення поняття «розвиток підприємства». *Проблеми підвищення ефективності інфраструктури*. 2011. № 32. URL: <https://jrn1.nau.edu.ua/index.php/PPEI/article/view/380/369>
17. Лопушинська О.В. Сутність і напрями розвитку підприємств: теоретичний аспект. *Науковий вісник ПУЕТ*. 2017. № 5(84). С. 87–92. URL: <https://dspace.pdau.edu.ua/server/api/core/bitstreams/b77126de-1388-4637-8765-957ce10f9dec/content>
18. Мартиненко М.О. Теоретичні підходи до інтерпретації поняття «розвиток підприємства». *Економіка. Менеджмент. Бізнес*. 2019. № 1. С. 117–122. URL: <https://journals.dut.edu.ua/index.php/emb/article/download/2094/1993>
19. Райко Д.В. Визначення розвитку маркетингової діяльності промислового підприємства. *Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2011. № 3. Т. 1 2011. С. 109–117. URL: <https://tinylink.info/19y4Q>
20. Прийма Л.Р., Чухрай Н.І. Розвиток підприємства: теоретичні аспекти. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки*. 2016. № 18(2). С. 74–77. URL: http://ej.kherson.ua/journal/economic_18/economic_18_2.pdf#page=74
21. Баланиук І.Ф., Шеленко Д.І., Якубів В.М. Теоретичні аспекти контролю господарської діяльності підприємств. *Вісник Прикарпатського університету. Економіка*. Вип. 7. Івано-Франківськ : Плай, 2009. С. 86–90.
22. Сазонова А.О. Незалежна професійна діяльність та її співвідношення з підприємницькою діяльністю фізичних осіб. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: юридичні науки*. 2021. Т. 32(71), № 1. С. 72–78. DOI: <https://doi.org/10.32838/TNU-2707-0581/2021.1/13>
23. Матвійчук Л.О. Концептуальні підходи до визначення сутності поняття «господарська діяльність підприємства». *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2017. Вип. 12. Ч. 2. С. 14–18. URL: <https://tinylink.info/154N1>
24. Сугак О.В. Адміністративно-правова протидія правопорушенням у сфері господарської діяльності: дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.07. Суми, Сумський державний університет. 2020. 238 с. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/81041/1/diss_Suhak.pdf
25. Черняк С.В. Господарська діяльність як об'єкт адміністративно-правової охорони. *Правові новели*. 2024. Т. 2. № 22. С. 182–187. DOI: <https://doi.org/10.32782/ln.2024.22.2.24>
26. Закон України Про господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. № 436-IV. Верховна Рада України. Київ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>

REFERENCES

1. Ahnovska I. O., Dushak A. V. (2023) Naukovo-metodychni pidkhody do vyznachennia sutnosti poniattia "rozvytok" [Scientific and methodological approaches to defining the essence of the concept of "development"]. *Zb. mat. mizhnar. nauk. konf. "Halchynski chytannia"*, Kyiv, November 2, 23–25. DOI: <https://doi.org/10.53679/NISS-confproced.2023.01>.
2. Shelenko D. I. (2004). Deiaki aspekty naukovo-metodolohichnoho zabezpechennia poreformenoho rozvytku silskoho hospodarstva. [Some aspects of scientific and methodological support of the post-reformed development of agriculture]. *Ekonomika: problemy teorii ta praktyky*, 197(II), 269–273.
3. Dovhan L. Ye., Karakai Yu. V., Artemenko L. P. (2019). Stratehichne upravlinnia [Strategic management]. Kyiv: Tsentr navchalnoi literatury, 440 p.
4. Shpykuliak O. H., Ihnatenko M. M., Shvets A. A. (2021). Kontseptualni otsinky realizatsii zasad inkluziynoho rozvytku silskykh terytorii za uchasti ahrokhodnykhvnykh intehrovanykh formuvan [Conceptual assessments of inclusive rural development through agroholding-integrated formations]. *Ekonomika APK*, no. 3, 97–111. DOI: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202103097>
5. Lopatynskyi Yu. M. (2023). Rozvytok maloho ta serednoho inkluziynoho pidpriemnytstva [Development of small and medium inclusive entrepreneurship]. *Efektivna ekonomika*, no. 7. DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2023.7.2>
6. Lopatynskyi Yu., Shpykuliak O., Kyfyak V., Shelenko D., Diuk A. (2023). Socio-economic role and institutional capacity of family farms in the implementation of the sustainable development goals. *Ekonomika APK*, vol. 30(3), 18–28. DOI: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202303018>
7. Denysenko H. K. (2022). Poniattia ekonomichnoho rozvytku v suchasnykh ekonomichnykh systemakh [The concept of economic development in modern economic systems]. In: *Naukovi doslidzhennia molodi z problem yevropeiskoi inteh-*

- ratsii: mater. XI mizhnar. nauk.-prakt. konf. molodykh uchenykh ta studentiv, Kharkiv, April 28, 126–128. Available at: <https://tinylink.info/19pLm>
8. Sprynchuk N. A., Voronetska I. S., Kravchuk O. O., Petrychenko I. I., Korniiichuk O. O. (2020). Innovatsiini aspekty rozvytku tovarnoho kormovyrobnytstva [Innovative aspects of commercial feed production development]. *Kormy i kormovyrobnytstvo*, no. 90, 205–218. DOI: <https://doi.org/10.31073/kormovyrobnytstvo202090-18>
 9. Shpykuliak O. H. (2008). Instytut vytrat v ekonomichnii teorii i praktytsi hospodariuvannia [The institute of costs in economic theory and management practice]. *Zbirnyk naukovykh prats. Ekonomichni nauky. Serii ekonomichna teoriia ta ekonomichna istoriia*, vol. 5(19), part 2, 323–329.
 10. Humeniuk M., Shelenko D., Nemish D., Balaniuk I. (2021). Improving the efficiency of agricultural entrepreneurship by processing rapeseed to biodiesel. *Scientific Papers. Series "Management, Economic Engineering in Agriculture and Rural Development"*, vol. 21(3). 431–438. Available at: https://managementjournal.usamv.ro/pdf/vol.21_3/Art49.pdf
 11. Sehed S. A. (2018). Metodolohichni osnovy katehorii "rozvytok": filosofskyi aspekt [Methodological foundations of the "development" category: philosophical aspect]. *Ekonomika ta derzhava*, no. 10, 14–22. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6806.2018.10.14>
 12. Vozniak H. V. (2015). Rehionalnyi rozvytok: sutnist i metodolohichna osnova [Regional development: essence and methodological foundation]. *Rehionalna ekonomika*, no. 3, 34–43. Available at: http://ird.gov.ua/pe/re201503/re201503_034_VoznyakHV.pdf
 13. Oksin V. Yu. (2019). Suchasne filosofsko-pravove rozuminnia katehorii "rozvytok" u konteksti kontseptu "mistsevyi rozvytok v Ukraini" [Modern philosophical and legal understanding of the "development" category in the context of the concept of "local development in Ukraine"]. *Iurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal*, no. 3, 301–303. Available at: http://lsej.org.ua/3_2019/76.pdf
 14. Yushkevych O. O. (2011). Systematyzatsiia pohliadiu do teorii rozvytku pidpriemstva yak vidkrytoi systemy [Systematization of views on the theory of enterprise development as an open system]. *Visnyk ZhDTU*, no. 2(56), part 2, 179–183. Available at: https://library.ztu.edu.ua/e-copies/VISNUK/56_2_2/179.pdf
 15. Dakus A. V., Simchenko N. O. (2012). Ekonomichni rozvytok pidpriemstva: sutnist ta vyznachennia [Economic development of the enterprise: essence and definition]. *Aktualni problemy ekonomiky ta upravlinnia: zbirnyk naukovykh prats molodykh vchenykh*, no. 6. Available at: <https://ela.kpi.ua/server/api/core/bitstreams/f8bcb5d2-fa2d-4aa4-8c32-f8f7141f34da/content>
 16. Dunda S. P. (2011). Teoretychni pidkhody do vyznachennia poniattia "rozvytok pidpriemstva" [Theoretical approaches to the definition of the concept of "enterprise development"]. *Problemy pidvyshchennia efektyvnosti infrastruktury*, no. 32. Available at: <https://jrn1.nau.edu.ua/index.php/PPEI/article/view/380/369>
 17. Lopushynska O. V. (2017). Sutnist i napriamy rozvytku pidpriemstv: teoretychnyi aspekt [Essence and directions of enterprise development: theoretical aspect]. *Naukovyi visnyk PUET*, no. 5(84), 87–92. Available at: <https://dspace.pdau.edu.ua/server/api/core/bitstreams/b77126de-1388-4637-8765-957ce10f9dec/content>
 18. Martynenko M. O. (2019). Teoretychni pidkhody do interpretatsii poniattia "rozvytok pidpriemstva" [Theoretical approaches to the interpretation of the concept of "enterprise development"]. *Ekonomika. Menedzhment. Biznes*, no. 1, 117–122. Available at: <https://journals.dut.edu.ua/index.php/emb/article/download/2094/1993>
 19. Raiko D. V. (2011). Vyznachennia rozvytku marketynhovoï diialnosti promyslovoho pidpriemstva [Definition of marketing activity development of an industrial enterprise]. *Marketynh i menedzhment innovatsii*, vol. 1, no. 3, 109–117. Available at: <https://tinylink.info/19y4Q>
 20. Pryma L. R., Chukhrai N. I. (2016). Rozvytok pidpriemstva: teoretychni aspekty [Enterprise development: theoretical aspects]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Serii: Ekonomichni nauky*, no. 18(2), 74–77. Available at: http://ej.kherson.ua/journal/economic_18/economic_18_2.pdf#page=74
 21. Balaniuk I. F., Shelenko D. I., Yakubiv V. M. (2009). Teoretychni aspekty kontroliu hospodarskoi diialnosti pidpriemstv [Theoretical aspects of control of enterprises' economic activity]. *Visnyk Prykarpatskoho universytetu. Ekonomika*, no. 7, 86–90. Ivano-Frankivsk: Plai.
 22. Sazonova A.O. (2021). Nezalezna profesiina diialnist ta yii spivvidnoshennia z pidpriemnytskoiu diialnistiu fizychnykh osib [Independent professional activity and its correlation with entrepreneurial activity of individuals]. *Vcheni zapysky Tavriiskoho natsionalnoho universytetu imeni V.I. Vernadskoho. Serii: Yurydychni nauky*, vol. 32(71), no. 1, 72–78. DOI: <https://doi.org/10.32838/TNU-2707-0581/2021.1/13>
 23. Matviichuk L. O. (2017). Kontseptualni pidkhody do vyznachennia sutnosti poniattia "hospodarska diialnist pidpriemstva" [Conceptual approaches to defining the essence of the term "economic activity of the enterprise"]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu*, no. 12, part 2, 14–18. Available at: <https://tinylink.info/154Nl>
 24. Suhak O. V. (2020). Administratyvno-pravova protydiia pravoporushenniam u sferi hospodarskoi diialnosti [Administrative and legal counteraction to offenses in the field of economic activity]: PhD thesis in Law, specialty 12.00.07. Sumy: Sumskyi derzhavnyi universytet. 238 p. Available at: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/81041/1/diss_Suhak.pdf
 25. Cherniak S. V. (2024). Hospodarska diialnist yak ob'ekt administratyvno-pravovoi okhorony [Economic activity as an object of administrative and legal protection]. *Pravovi novely*, vol. 2, no. 22, 182–187. DOI: <https://doi.org/10.32782/In.2024.22.2.24>
 26. Verkhovna Rada of Ukraine. (2003). Zakon Ukrainy "Pro hospodarskyi kodeks Ukrainy" vid 16 sichnia 2003 r. № 436-IV. [Law of Ukraine "On the Commercial Code of Ukraine" of January 16, 2003, No. 436-IV]. Kyiv: Verkhovna Rada Ukrainy. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>

Стаття надійшла: 10.11.2024
Стаття прийнята: 29.11.2024
Стаття опублікована: 24.12.2024